

KS. MAREK STĘPIEŃ

PRZEPISY I REGULAMIN ALUMNÓW PAPIESKIEGO KOLEGIUM POLSKIEGO W RZYMIE Z PRZEŁOMU XIX I XX WIEKU

Papież Pius IX dekretem z dnia 9 marca 1866 r. erygował Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie. W tym samym roku został zatwierdzony i wydrukowany *Regulamin* tej instytucji. Kolegium, działając pod patronatem papieża, miało za zadanie kształcenie młodych Polaków w zakresie filozofii, teologii oraz prawa kanonicznego, a także przygotowanie ich do przyjęcia święceń kapłańskich.

Na początku XX w. w wielu seminariach i kolegiach rzymskich opracowano i opublikowano normy oraz zasady postępowania alumnów, co – jak się wydaje – było inicjatywą Stolicy Apostolskiej¹. W

---

¹ Por. *Regolamento per gli alunni del Pontificio Seminario Pio*. Civittà Vecchia 1904. Archiwum Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie (dalej skrót: APKP). Archiwum I (dalej skrót: I) sygn. 29.3. Por. *Reglamento de los alumnos del Pont. Colegio Pio Latino Americano*. Soc. Tip. Macioce&Pisani – Isola Liri (bez daty – wydanie po 1908 r.). APKP sygn. I 29.7. Por. *Ordinatio studiorum Collegii Germanici et Hungarici Urbis auctoritate A.R.P. Francisci Xav. Wernz Praepositi Generalis Soc. Jesu edita*. Romae 1913. APKP sygn. I 29.4. Por. *Statuta Collegii Pontificii Internationalis „Angelici” Ordinis Praedicatorum*. Romae (bez daty – prawdopodobnie 1908 r.). Ex Typographia Ricardi Garroni. APKP sygn. I 29.6. Mimo że w tytule ostatniej wymienionej publikacji użyto terminu „Statuty”, to zawarte są tam tylko normy i zasady dotyczące alumnów.

1894 r. nakładem Papieskiego Kolegium Polskiego wydano w Krakowie *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*², a w 1909 r. *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco in Roma*³, gdzie zamieszczono reguły i zasady, którymi powinni kierować się alumni przebywający w tej instytucji.

Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia norm wydanych dla alumnów Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie na przełomie XIX i XX w.

1. PRZEPISY KOLEGIUM POLSKIEGO Z 1894 ROKU

Treść *Przepisów*, dotyczących wyłącznie alumnów Kolegium, podzielono na 76 punktów, w których określono sposób wypełniania przez nich praktyk religijnych oraz zasady zachowania dyscypliny⁴. *Przepisy* zredagowane były w oparciu o obowiązujący wówczas pierwszy *Regulamin* Kolegium z 1866 r.

a) Praktyki religijne

W *Przepisach* od punktu 7 do 12 umieszczono wskazania dotyczące odprawiania modlitw porannych i rozmyślań mających trwać trzy kwadransy, po których miało nastąpić wysłuchanie Mszy św.⁵ Szczególną uwagę zwrócono na postawę alumnów podczas modlitw, podkreślając, że wszyscy powinni przyjmować postawę klęczącą, z wyjątkiem tych, którym nie pozwalają na to względy zdrowotne. Dopuszczano możliwość opierania się na klęczniku, ale „postawa ciała nie powinna być opuszczona i niedbała, lecz przeciwnie: skupiona i poważna”⁶. Podkreślano znaczenie wspólnego, odpowiedniego recytowania modlitw, które należało odmawiać wyraźnie, „z zachowaniem jedności głosu i miary, tudzież przystanków należytych”, nie należało zaś „zanadto przeciągać wyrazów, a ton modlitwy miał być naturalny,

---

² *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. Kraków 1894. APKP sygn. I 26.

³ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. Roma 1909. APKP sygn. I 27.1.

⁴ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 3-17.

⁵ *Tamże*. s. 4-5.

⁶ *Tamże*. s. 4 pkt 8.

prostej i szczerzej pobożności, bez żadnej przesady, westchnień, szczególnych naginań głosu”⁷. Alumni, którzy podczas Mszy św. przystępowali do Komunii św., po zakończeniu liturgii pozostawali w kościele przez kwadrans i odprawiali dziękczynienie, podobnie jak określono w *Regulaminie* Kolegium z 1866 r.⁸

Wszyscy studenci byli zobowiązani do codziennego odmawiania koronki oraz czytania duchowego, które powinno trwać nie krócej niż pół godziny. W niedzielę i święta należało asystować we Mszy św. śpiewanej i wysłuchać nauki. Podczas każdej przechadzki obowiązkiem alumnów było nawiedzenie Najświętszego Sakramentu w wybranym kościele. Raz w miesiącu student był zobowiązany odprawić jednodniowe ćwiczenia duchowe, a raz w roku rekolekcje trwające osiem dni⁹, co było powtórzeniem przepisów zawartych w *Regulaminie* z 1866 r.¹⁰

b) Zasady zachowania dyscypliny

Alumnom wyznaczono ranne wstawanie na godz. 5.15. Następnie przewidziano czas na ubieranie się i sprzątanie swoich pokoi. Z naciskiem podkreślono, że obowiązkiem każdego mieszkańca jest dbanie o porządek – nie tylko w swoim pokoju, ale w całym budynku Kolegium. Surowo zakazywano niszczenia mebli i ścian oraz elementów wyposażenia budynku¹¹. W *Regulaminie* z 1866 r. nie wyznaczono dokładnej godziny rannego wstawania, ale również akcentowano potrzebę utrzymywania porządku we własnych pokojach i w całym budynku oraz podkreślano wagę dbałości o wyposażenie Kolegium¹².

⁷ *Tamże*. pkt 9.

⁸ *Tamże*. s. 5 pkt 12. *Regulamin* Kolegium z 1866 r. przewidywał także obowiązkowe dziękczynienie trwające kwadrans. Por. *Avvertimenti*. pkt 14. W: *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. Roma 1866. APKP sygn. I 25.1 s. 39.

⁹ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 15 pkt 68.

¹⁰ *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 9 art. 3 § 1 pkt 3. Identyczne zasady odprawiania rekolekcji obowiązywały w Pontificio Seminario Pio. Zob. *Regolamento per gli alunni del Pontificio Seminario Pio*. s. 7-8 parte prima § III, IV pkt 14, 16.

¹¹ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 3-4 pkt 1-6.

¹² Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 26-27, 32 art. 9 pkt 6-7, 9; art. 10 pkt 13-14.

W *Przepisach*, podobnie jak w *Regulaminie* z 1866 r., specjalną uwagę przywiązywano do obowiązku zachowywania milczenia, co określono „ogólnym przepisem i obowiązkiem całodziennym w domu, wyjąwszy rekreację”¹³. Wyróżniono dwa okresy, w których w różny sposób przestrzegano reguły milczenia. W jednym, trwającym od modlitw wieczornych do Mszy św. porannej, obowiązek milczenia był bezwzględny, w drugim – od śniadania do modlitw wieczornych należało również zachowywać milczenie, ale z ważnej przyczyny można było je przerwać¹⁴. *Przepisy* zabraniały alumnom chodzenia bez celu do pokoi innych studentów, biblioteki, zakrystii i do kościoła, a także wchodzenia do pokoju kolegi bez pukania i zaproszenia gospodarza. Studentom nie wolno było zamykać się w pokojach na klucz tak w ciągu dnia, jak i w nocy. Zakazane było palenie tytoniu i zażywanie tabaki, jednak ze względów zdrowotnych można było prosić o zwolnienie z tego zakazu¹⁵. W następnych punktach *Przepisów* odniesiono się do obowiązków i praw prefekta oraz proprefekta, którzy zobowiązani byli obchodzić się z alumnami grzecznie, przestrzegać ich po przyjacielsku, a w spełnianiu obowiązków w stosunku do studentów nie mogli kierować się ani przyjaźnią, ani niechęcią¹⁶.

W kolejnej części *Przepisów*, od punktu 31 do 43, określono zasady zachowywania się alumnów podczas posiłków. Oceniono jako zachowanie naganne zbyt pochylanie się nad zastawą i opieranie się łokciami. Zwrócono uwagę na odpowiednie posługiwanie się sztuczkami oraz na sposób spożywania posiłków¹⁷. W kilku punktach opisano zasady dotyczące rekreacji. Od 3 maja do 14 września każdego roku na spoczynek przeznaczano godzinę po rekreacji poobiedniej. W tym czasie alumni mogli się położyć, a w budynku należało zachować największe milczenie, nikogo nie należało odwiedzać ani przechodzić głośno korytarzami¹⁸. Tego typu godzinny wypoczynek w po-

---

¹³ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 5 pkt 15.

¹⁴ *Tamże*. s. 5-6 pkt 16-18. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 32 art. 10 pkt 14.

¹⁵ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 6-7 pkt 19-22. Unormowania te były identyczne z tymi zamieszczonymi w *Regulaminie* z 1866 r. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 32 art. 10 pkt 13-14.

¹⁶ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 7-8 pkt 22-29.

¹⁷ *Tamże*. s. 9-10 pkt 31-42.

¹⁸ *Tamże*. s. 10-11 pkt 43-46.

rze od maja do września nie był przewidziany w *Regulaminie* z 1866 r. Zaznaczono tam jedynie, że w czasie rekreacji należało uważać, by nie przeszkadzać swoim zachowaniem innym i nie rozmawiać podniesionym głosem¹⁹.

Studenci byli zobowiązani do regularnego uczęszczania na wykłady i przystępowania do egzaminów²⁰. W związku z tym określono również reguły wychodzenia z budynku i poruszania się alumnów po mieście. Każdy wychodząc, zaznaczał na drzwiach swojego pokoju, dokąd się udaje. Do miasta można było wychodzić tylko bramą główną, przynajmniej w trzy osoby, księża mogli poruszać się po dwóch²¹. Normy te zaostrzono w stosunku do uregulowań zawartych w *Regulaminie* Kolegium z 1866 r., gdzie przewidziano wychodzenie z Kolegium tylko z jedną osobą towarzyszącą, nie wyszczególniono księży²². *Przepisy* określały także zachowanie alumnów na ulicach. Nakazano poruszanie się parami, „krokiem umiarkowanym, nie oglądając się, a szczególnie nie patrząc nikomu w oczy i najsilniej unikać wszystkiego, co może obrazić skromność duchownego”²³, rozmawiać głosem umiarkowanym bez krzyku i głośnego śmiechu²⁴. Powrót do domu musiał nastąpić zawsze najpóźniej „ze zmierzchem, kiedy dzwoniło na Anioł Pański”²⁵.

W zakończeniu dokumentu wprost stwierdzono, że „przepisy nie obowiązują pod grzechem, to jednak służą one do ćwiczenia się w doskonałości, a przestąpienie porządku i przepisów nie stanowi osobnego grzechu, ale prawie zawsze jest ono połączone z nieposłuszeństwem, z lenistwem albo innym jakim grzechem”²⁶. Zalecano, by alumni starali się przestrzegać przepisów dobrego wychowania, okazując szacunek i życzliwość bliźnim – służąc im pomocą, szczególnie w

---

¹⁹ Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 34 art. 10 pkt 25-26.

²⁰ Por. *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 12 pkt 49.

²¹ *Tamże*. pkt 50-52.

²² *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 12 art. 3 § 3 pkt 4.

²³ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 12 pkt 53.

²⁴ *Tamże*. s. 12-13 pkt 54-55.

²⁵ *Tamże*. s. 13 pkt 57. Podobne przepisy zawierał *Regulamin* z 1866 r. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 12 art. 3 § 3 pkt 4.

²⁶ *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 15-16 pkt 69.

stosunku do przełożonych. Przestrzegano przed wywyższaniem się i domaganiem się wyjątkowego traktowania²⁷.

Reasumując, można stwierdzić, że wydane w 1894 r. *Przepisy* były w zasadzie powtórzeniem uregulowań znajdujących się w *Regulaminie* Kolegium z 1866 r. dotyczących zasad postępowania alumnów. Bardziej szczegółowo opisano jednak wymagania co do zachowania się alumnów podczas modlitw i posiłków oraz zezwolono na godzinny, popołudniowy wypoczynek w łóżkach w czasie letnim. Wydanie dla alumnów Kolegium norm w języku polskim miało przede wszystkim na celu umożliwienie – jak się wydaje – łatwego i częstego z nich korzystania, co miało przyczynić się do nauczenia ich odpowiedniego zachowania.

2. REGULAMIN ALUMNÓW Z 1909 ROKU

a) Geneza i tworzenie Regulaminu

Prace nad *Regulaminem* dla alumnów rozpoczęły się w 1906 r. z inicjatywy kard. Domenico Ferraty, protektora Kolegium. W styczniu 1906 r. poinformował on ks. Pawła Smolikowskiego, rektora, że na podstawie art. 1 pkt. 4 *Regulaminu* z 1866 r. mianował dwóch deputatów Kolegium: prałata Giuseppe Coselliego, rektora Almo Collegio Capranicense i prałata Serafiniego, rektora Pontificio Seminario Pio, których poprosił o przygotowanie projektu zmian w *Regulaminie* Kolegium. Kardynał protektor wyraził również nadzieję, że współpraca z tak doświadczonymi osobami przyniesie poprawę sytuacji ekonomicznej instytucji, którą się opiekuje²⁸. W maju tego samego roku rektor ks. Smolikowski w liście do kard. Ferraty przedstawiał aktualną sytuację w Kolegium, w tym także ekonomiczną, i sugerował potrzebę wprowadzenia zmian do *Regulaminu* z 1866 r. oraz prosił protektora o podjęcie decyzji w pilnych sprawach. Postulował, aby precyzyjnie określić termin przedstawiania próśb o przyjęcie do Kolegium i wyznaczyć precyzyjnie dzień przyjazdu studentów na rozpoczęcie roku

---

²⁷ *Tamże.* s. 16 pkt 70-73.

²⁸ *List. Ferrata do Smolikowskiego* (Rzym 6.01.1906). APKP. Archiwum II (dalej skrót: II) sygn. 908.

akademickiego. Zdaniem rektora nowo przyjęci i zamieszkujący już w Kolegium alumni przyjeżdżali do Rzymu zbyt późno, przed samym rozpoczęciem zajęć. W takiej sytuacji nie mieli czasu na odprawienie obowiązkowych ośmiodniowych rekolekcji²⁹. Dotychczasowe zapisy wskazywały, że należy zgłosić się do Kolegium jesienią, ale nie później niż w połowie października³⁰. Rektor pytał również kardynała o to, jak interpretować użyte w *Regulaminie* terminy: *sia molto parco e cauto* i *il che dovra succedere di rado* w związku z udzielaniem alumnom pozwolenia na wyjście do miasta, oraz o to, czy można zezwalać na wychodzenie do miasta kapłanowi z klerykiem i alumnowi bez socjusza, aby mógł spotkać się z własnym ordynariuszem³¹.

Prałat Giuseppe Coselli w kwietniu 1907 r. przesłał na ręce rektora Kolegium projekt *Regulaminu* z poprawkami i zwrócił się z prośbą o ewentualne naniesienie dodatkowych uwag³². Przez około dwa lata trwały prace redakcyjne. Nowy *Regulamin* dla alumnów Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie został wydany w 1909 r. w języku włoskim³³.

b) Treść Regulaminu

Regulamin podzielono na trzy części: o dyscyplinie (pkt 8-44), o praktykach religijnych (pkt 45-61), o studiach (pkt 62-66). Na wstępie zamieszczono przepisy dotyczące przyjmowania alumnów do Kolegium, a w zakończeniu dodano obowiązujący w Kolegium rozkład dnia³⁴.

Przyjmowanie alumnów do Kolegium

Przepisy określające warunki i zasady przyjęcia alumnów do Kolegium podzielono na 7 punktów. Student mógł być przyjęty po przed-

²⁹ Kopia listu. Smolikowski do Ferraty (Rzym 9.05.1906). APKP sygn. I 24.19.

³⁰ „(...) il Rettore, avra cura di non fare venire i giovani nella stagione estiva, ma bensì nell'autunno non più tardi però della metà di ottobre”. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 6 art. 2 pkt 8.

³¹ Kopia listu. Smolikowski do Ferraty. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 16 art. 5 pkt 10.

³² List. Coselli do Smolikowskiego (Rzym 22.04.1907). APKP sygn. II 935.

³³ Por. *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*.

³⁴ Tamże.

stawieniu rektorowi do końca roku akademickiego prośby własnego biskupa diecezjalnego. W ten sposób została wprowadzona zmiana postulowana przez rektora ks. Pawła Smolikowskiego³⁵. Darmowe stypendia alumnów podzielono tak, aby wszyscy biskupi mogli wysyłać do Rzymu po jednym kandydacie na studia – *per turnum*, z każdej diecezji. Termin przybycia nowych studentów określono na 20 października, a stypendium roczne ustalono na 1200 lirów. W ten sposób opóźniono jeszcze o kilka dni przyjazd alumnów, wbrew sugestiom rektora³⁶. Kolegium zapewniało studentom, którzy wnosili czesne za rok, ubiór składający się z jednej sutanny na rok, jednej peleryny na trzy lata, kapelusza na dwa lata, dwóch par butów na rok. Wszyscy studenci bez wyjątku otrzymywali zielone pasy. Zapewniano również opiekę lekarską. Warunkiem przyjęcia był jednak dobry stan zdrowia, aby kandydat mógł sprostać obowiązkom i życiu we wspólnocie³⁷.

W stosunku do przepisów zawartych w *Regulaminie* z 1866 r. precyzyjnie określono termin przedstawienia rektorowi Kolegium pisma biskupa diecezjalnego w sprawie przyjęcia alumna i termin przyjazdu alumnów do Kolegium³⁸. Wprowadzono możliwość korzystania z darmowych stypendiów przez studentów ze wszystkich polskich diecezji oraz określono roczny koszt utrzymania studenta.

Zasady zachowania dyscypliny

Strojem obowiązującym alumnów w Kolegium była czarna sutanna z zielonym pasem, a podczas wyjść na zewnątrz dodatkowo czarna peleryna³⁹. Wszyscy studenci byli zobowiązani okazywać należyłą cześć i szacunek rektorowi, jak swemu „drugiemu ojcu”, a ci, którzy pełnili funkcję prefekta lub otrzymali inne zadanie, powinni wyka-

---

³⁵ Por. *Kopia listu. Smolikowski do Ferraty*.

³⁶ Nie wprowadzono zmiany, którą proponował ks. Smolikowski, rektor Kolegium, by alumni przyjeżdżali z wakacji 1 października i mogli odprawić rekolekcje przed rozpoczęciem roku akademickiego. Przyjęte rozwiązanie, jak się wydaje, podyktowane było oszczędnościami finansowymi. Por. *Kopia listu. Smolikowski do Ferraty*. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 6 art. 2 pkt 8.

³⁷ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 3 pkt 1-7.

³⁸ *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 5-6 art. 2 pkt 3, 8-9.

³⁹ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 4 pkt 9. Identyczny strój alumnów przewidywał *Regulamin* z 1866 r. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 11 art. 3 § 3 pkt 2.

zywać się szczególnym posłuszeństwem wobec rektora i na bieżąco informować go o zachowaniu pozostałych alumnów⁴⁰. *Regulamin* zabraniał studentom przebywania w portierni budynku, na korytarzach i prowadzenia tam rozmów z osobami, które przybyły do Kolegium. Jedynym miejscem, gdzie można było rozmawiać z gośćmi, była sala przyjęć, pod warunkiem uzyskania wcześniej zgody rektora lub – pod jego nieobecność – innego przełożonego. Zwracano szczególną uwagę na to, aby studenci utrzymywali porządek w swoich pokojach i w całym budynku, zachowywali higienę osobistą, nie niszczyli mebli oraz ścian⁴¹. Zabronione było: rozpalanie ognia w pokojach, przygotowywanie herbaty, kawy, przyjmowanie gości oraz przechowywanie żywności, napojów i likierów⁴². Wyżej wymienione zasady zostały powtórzone za *Regulaminem* z 1866 r.⁴³

Regulamin nakładał na alumnów obowiązek punktualności i uczestniczenia we wszystkich zgromadzeniach wspólnotowych, tak liturgicznych, jak i innych. Jeśli ktoś nie wypełnił tych obowiązków, musiał usprawiedliwić się przed rektorem⁴⁴. Podobnie jak w *Regulaminie* z 1866 r. i w *Przepisach* z 1894 r., kładziono duży nacisk na potrzebę zachowania milczenia, wyróżniając dwa okresy w ciągu dnia. W pierwszym, trwającym od modlitw wieczornych do Mszy św. porannej, obowiązek milczenia był bezwzględny, w drugim – od śniadania do modlitw wieczornych należało zachowywać milczenie, ale z ważnej przyczyny można było je przerwać⁴⁵. Przepisy zakazywały palenia tytoniu i zażywania tabaki, ale ze względów zdrowotnych można było ubiegać się o zwolnienie z tego zakazu. W omawianym *Regulaminie* zezwolono natomiast na palenie tytoniu, ale tylko we własnym pokoju i w czasie nieobecności innych osób, nie wspomniano o zażywaniu tabaki⁴⁶. Do dziennego programu alumnów wprowadzono przechadz-

⁴⁰ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 4 pkt 10-14.

⁴¹ *Tamże*. s. 4-5 pkt 16-17.

⁴² *Tamże*. s. 5 pkt 20.

⁴³ Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 12 art. 3 § 3 pkt 4.

⁴⁴ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 5 pkt 22.

⁴⁵ *Tamże*. s. 5-6 pkt 25. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 31-34 art. 10 pkt 11-12, 15-18, 25-26. Por. *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 5-6 pkt 16-18.

⁴⁶ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 6 pkt 32. Por. *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 6-7 pkt 22.

kę po zakończeniu zajęć szkolnych popołudniowych⁴⁷, natomiast w *Regulaminie* z 1866 r. i *Przepisach* z 1894 r. przewidywano tylko spacery w dni wolne od zajęć szkolnych⁴⁸. Zmiana dotyczyła również zasad wychodzenia z Kolegium. Alumn mógł sam wyjść – uzyskiwał pozwolenie rektora, gdy celem było spotkanie z własnym biskupem lub inną osobą „kościelną”, z którą miał szczególne relacje, oraz z krewnymi⁴⁹. Te uregulowania proponował rektor ks. Smolikowski w liście do kardynała protektora⁵⁰. *Regulamin* nakładał na alumnów dodatkowy obowiązek pozostawania w Kolegium w czasie wakacji. W wyjątkowych sytuacjach, na prośbę biskupa, student mógł wyjechać do własnej diecezji po uzyskaniu zgody rektora⁵¹.

W postanowieniach *Regulaminu* nie umieszczono konkretnej godziny rannego wstawania alumnów, ale była ona podana w porządku dnia zamieszczonym na końcu omawianego dokumentu⁵².

Praktyki religijne

W drugiej części zamieszczono wskazania dotyczące modlitw oraz praktyk religijnych alumnów. Zaraz po przebudzeniu student zobowiązany był zwrócić się myślami i sercem do Boga. Po przejściu do kościoła rozpoczynano modlitwy i medytacje, które trwały trzy kwadransy. W czasie modlitwy należało przyjąć pozycję klęczącą, zachowywać się odpowiednio i pobożnie. Jeśli ktoś czułby się zmęczony, mógł w czasie rozmyślania usiąść. Wspólne modlitwy należało recytować spokojnie, poważnie, głosem naturalnym, z zachowaniem odpowiednich pauz⁵³. W każdy zwykły dzień alumni odmawiali wspólnie w kaplicy trzecią część modlitwy różańcowej i litanie ku czci Najświętszej Maryi Panny, po czym udzielano wszystkim błogosławieństwa Najświętszym Sakramentem. W niedziele, z wyłączeniem

---

⁴⁷ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 6-7 pkt 33-34.

⁴⁸ Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 11 art. 3 § 3 pkt 3; *Avvertimenti*. s. 39 pkt 11; *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 11 pkt 46.

⁴⁹ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 7 pkt 35.

⁵⁰ Por. *Kopia listu. Smolikowski do Ferraty*.

⁵¹ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 8 pkt 44.

⁵² *Ore Antimeridiane*. W: *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 12. Por. *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 3 pkt 1.

⁵³ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 8 pkt 45-48.

Wielkiego Postu i wakacji, o ustalonej porze wszyscy uczestniczyli w konferencji duchowej⁵⁴. Alumni zobowiązani byli przystępować do sakramentu pokuty raz w tygodniu i wówczas przyjmować Komunię św. Na częstsze przystępowanie do Eucharystii mógł zezwolić rektor lub własny spowiednik. W stosunku do postanowień *Regulaminu* z 1866 r. skrócono częstotliwość przystępowania do spowiedzi i przyjmowania Komunii św. z poprzednio obowiązujących piętnastu dni⁵⁵. Obowiązkowe, coroczne rekolekcje skrócono z ośmiu do pięciu dni i zalecono odprawiać je po 20 października każdego roku. Podtrzymano natomiast praktykę organizowania comiesięcznego dnia skupienia, którego datę każdorazowo wyznaczał rektor⁵⁶.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że w 1914 r. wydano w Drukarni Watykańskiej *Modlitwy wspólne Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*. Publikacja ta była uzupełnieniem *Regulaminu* z 1909 r.⁵⁷ i można ją podzielić na trzy zasadnicze części. W pierwszej zamieszczono modlitwy poranne odmawiane przed rozmyślaniem i po nim oraz modlitwy południowe i wieczorne⁵⁸. W następnej modlitwy odmawiane przed obiadem, po nim oraz po kolacji⁵⁹. Ostatnia część zawierała modlitwę różańcową i litanie do Najświętszej Panny⁶⁰.

Studia

Regulamin z 1909 r. przewidywał identyczny cykl studiów jak pierwszy *Regulamin* Kolegium, czyli dwa lata filozofii, cztery teologii i prawo. Jedyłą znaczącą różnicą było zobowiązanie alumnów do studiowania wyłącznie na Uniwersytecie Gregoriańskim⁶¹. Taki nakaz mieli też na przykład alumni Kolegium Niemiecko-Węgierskiego⁶², a

⁵⁴ *Tamże*. s. 9 pkt 54, 61.

⁵⁵ *Tamże*. s. 8-9 pkt 50. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 9 art. 3 § 1 pkt 3.

⁵⁶ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 9 pkt 59-60. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 9 art. 3 § 1 pkt 3.

⁵⁷ Por. *Modlitwy wspólne Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie*. Rzym 1914. APKP sygn. I 28.1.

⁵⁸ *Tamże*. s. 5-18.

⁵⁹ *Tamże*. s. 18-25.

⁶⁰ *Tamże*. s. 30-38.

⁶¹ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 10 pkt 62. Por. *Regolamento del Pontificio Collegio Polacco. Istituto in Roma*. s. 9-10 art. 3 § 2 pkt 1.

⁶² *Ordinatio studiorum Collegii Germanici*. s. 5 pkt 4.

wynikał on prawdopodobnie z bardzo dobrej opinii, jaką cieszył się wówczas Uniwersytet Gregoriański. Każdy student Kolegium Polskiego zobowiązany był uczestniczyć we wszystkich zajęciach uniwersyteckich. Tylko w wyjątkowych przypadkach mógł być zwolniony z tego obowiązku przez rektora Kolegium, który o swojej decyzji powiadamiał rektora Uniwersytetu⁶³.

Porządek dnia

Dołączony do *Regulaminu* rozkład dnia został podzielony na dwie części. W pierwszej przedstawiono program przewidziany na godziny przedpołudniowe. Kwadrans po godz. 5.00 przewidziano wstawanie, o godz. 5.45 modlitwy i rozmyślanie, a po nich o godz. 6.30 Mszę św. Nie wyznaczono natomiast godziny śniadania, a zapisano jedynie, że ma się rozpoczynać po upływie kwadransa od zakończenia liturgii, gdyż należało w tym czasie zrobić dziękczynienie. Początek zajęć szkolnych w zwykłe dni był ustalony na godz. 7.45, a w dni wolne na godz. 11.00. Rachunek sumienia studentów przewidziany był na godz. 11.50. Po nim spożywano obiad, a następnie odbywano rekreację, która trwała do godz. 13.15⁶⁴.

Część druga porządku dnia była bardziej rozbudowana i obejmowała godziny popołudniowe oraz wieczorne. Niektóre zajęcia rozpoczynano w różnym czasie, w zależności od pory roku. Nie zmieniała się godzina popołudniowego wypoczynku, rozpoczynającego się o 13.15 (od 3 maja do 14 września)⁶⁵ i wypoczynku nocnego – godz. 22.00⁶⁶. Popołudniowe zajęcia szkolne w roku akademickim rozpoczynały się o godz. 13.45, 14.00, 14.15, 14.30, 14.45, 15.00, 15.15, 15.30, 15.45, 16.00, 16.15 i 16.30, a studium własne w dni wolne od zajęć szkolnych o godz. 14.00, 15.45, 16.00, 16.15, 16.30 – w zależności od pory roku. Lekcję duchową lub konferencje rozpoczynano o godz. 13.15 i 15.00, a modlitwę różańcową o godz. 14.30 lub 18.30 – w zależności od pory roku. Przechadzka w czasie roku akademickiego w czasie trwania zajęć szkolnych rozpoczynała się odpowiednio o

---

⁶³ *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 10 pkt 63.

⁶⁴ *Ore antimeridiane*. s. 12.

⁶⁵ Godzinny wypoczynek w miesiącach letnich wprowadzony został przepisami z 1894 r. Por. *Przepisy Kolegium Polskiego w Rzymie*. s. 10-11 pkt 43-46.

⁶⁶ *Orario pomeridiano*. W: *Regolamento per gli alunni del Pontificio Collegio Polacco*. s. 13.

godz. 16.00, 16.15, 16.30, 16.45, 17.00, 17.15, 17.30, 17.45, 18.00, 18.15, 18.30, 18.45, a w dni wolne o godz. 15.00, 15.15, 15.30, 15.45, 16.00, 16.15, 16.30, 16.45, 17.00, 17.15, 17.30, 17.45, 18.00, 18.15. Kolacja była wyznaczona na godz. 19.00, 19.15, 19.30, 19.45, 20.00, 20.15, a modlitwy wieczorne na godz. 20.00, 20.15, 20.30, 20.45, 21.00, 21.15⁶⁷.

Zakończenie

Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie utworzone w 1866 r. otrzymało obszerny *Regulamin*, który regulował status prawny i funkcjonowanie tej instytucji. W 1894 r. wydano w języku polskim *Przepisy Kolegium Polskiego*, gdzie w zasadzie powtórzono normy z pierwszego *Regulaminu* Kolegium. Bardziej szczegółowo opisano tam wymagania stawiane alumnom co do zachowania w czasie modlitw i posiłków. Zezwolono w miesiącach letnich na godzinny, popołudniowy wypoczynek, z możliwością położenia się do łóżka. Jak się wydaje, celem tej publikacji w języku polskim było przybliżenie alumnom obowiązujących reguł.

Na początku XX w. w wielu seminariach i kolegiach rzymskich opracowano i opublikowano normy oraz zasady postępowania alumnow, co – jak się wydaje – było zainicjowane przez Stolicę Apostolską. *Regulamin* z 1909 r. powstał z inicjatywy protektora Kolegium we współpracy z deputatami. W dokumencie tym precyzyjnie określono termin przedstawienia rektorowi Kolegium pisma biskupa diecezjalnego w sprawie przyjęcia alumna oraz datę przyjazdu alumnow do Kolegium. Wprowadzono możliwość korzystania przez studentów ze wszystkich polskich diecezji z darmowych stypendiów oraz określono roczny koszt utrzymania studenta. Zmieniono zasady wychodzenia alumnow z Kolegium. *Regulamin* z 1909 r. nakładał na alumnow dodatkowy obowiązek pozostawania w Kolegium w czasie wakacji. W stosunku do postanowień *Regulaminu* z 1866 r. zwiększono częstotliwość przystępowania alumnow do sakramentu pokuty i przyjmowania Komunii św. z poprzednio obowiązujących piętnastu dni. Obowiązkowe coroczne rekolekcje skrócono z ośmiu do pięciu dni i za-

---

⁶⁷ *Tamże.*

lecono odprawiać je po 20 października każdego roku. *Regulamin* z 1909 r. przewidywał identyczny cykl studiów, jak pierwszy *Regulamin* Kolegium. Zobowiązano alumnów do studiowania wyłącznie na Uniwersytecie Gregoriańskim w związku z dobrą opinią, jaką cieszył się wówczas ten Uniwersytet.

Wprowadzone w *Regulaminie* z 1909 r. zmiany nie miały dużego zakresu, ale były potrzebne po ponad czterdziestu latach działalności tej instytucji.

RULES AND REGULATIONS OF THE SEMINARIANS OF PAPAL POLISH COLLEGE IN ROME AT THE TURN OF XIX AND XX CENTURIES

S u m m a r y

The purpose of the Papal Polish College in Rome formed in 1866 was to educate of young Poles within a range of philosophy, theology and canon law and also to prepare them to take holy orders. From the very beginning the College worked based on the *Rulebook* which regulates the legal status and internal functioning this institution. In 1894, it was issued the *Rules* of Collegium in Polish, where in general the norms from the first rulebook was repeated. In 1909 the new Rulebook was Published. All these documents determined the religious practices and gave principles of discipline behaviour.

Thum. Jarosław Sempryk

Słowa kluczowe: Pontificio Collegio Polacco in Roma, seminarium duchowne, regulaminy, normy postępowania.

Key words: Pontificio Collegio Polacco in Roma, seminary, rulebooks, behaviour standards.